

IDÉEN VIKTIGST: Rembrandts «Båtbyggere og hans hustru» fra 1633. Mesterens konsept har blitt sammenlignet med Mercedes-konseptet. Det viktigste er kvaliteten og idéen bak – ikke hvem som utfører selve håndverket. Også Odd Nerdrum har fått en stor gruppe dyktige malere til å produsere Nerdrum-malerier.

Menneskesyn og kunstsyn

I møtet med en elev hjelper det ikke hvor stor kunstner læreren er, hvis det ikke er elevens beste som skal utvikles.

Flere innen det figurative malermiljø ønsker ganske enkelt den beste kandidaten som professor ved Statens Kunstakademi, og kan argumentere for dette. Det er sørgelig at Per Ungs analytiske nivå er så lite fremtredende i denne sak at han ikke kan finne andre argumenter enn mistanke om misunnelse og ynkelighet.

Jeg tror det er en myte at det er så viktig å gå til lære hos en betydelig kunstner. Så vidt jeg kan se av kunsthistorien, er det få tilfeller hvor betydelige kunstnere avlet betydelige elever. Heller ikke Nerdrum har hatt noen betydelig lærer. Flere viktige kunstnere som Rembrandt, Rafael og Rubens hadde sine skoler som snarere befestet deres egen posisjon som kunstnere og bare unnta ksvist skapte selvstendige kunstnere. En dag tar nok Nerdrum med seg hele Nerdrum-skolen til New York og kjempeutstilling. Det vil skape furore og endog ikke bare hjelpe ham selv videre, men også flere av hans dyktigste elever vil kunne bli veistående.

Mercedes-konseptet

Det Nerdrum har skapt, er ikke bare et personlig verk. Han har også gjentatt for eksempel Rembrandts suksess ved at han har

fått en stor gruppe dyktige malere til å produsere Nerdrum-malerier. Noen av dem er så dyktige at det kan være vanskelig å se forskjell på mester eller skole, slik det også er med Rembrandt-skolen. En amerikansk kunstteoretiker (S. Alpers) har sammenlignet Rembrandts konsept med Mercedes-konseptet: Det viktigste er kvaliteten og idéen bak – ikke hvem som utfører selve håndverket.

Nerdrum har gjeninnført et slags Mercedes-konsept i kunsthistorien og er således enestående i moderne internasjonal kunsthistorie. Dette vil skape stor interesse når det blir mer kjent ute og blir presentert på den rette måten. Her reises blant annet en rekke spørsmål omkring det etablerte romantiske syn på kunstneren som unik og de kommersielle mulighetene i dette.

Problemet i vår sammenheng er at i en slik atelier-atmosfære hersker det en høy grad av intoleranse og mangel på åpenhet. Nerdrums totaltære kunstsyn passer bra i hans private skole og som et privat prosjekt. Men i et statlig kunstakademi hvor det må være plass for et mangfold av søkende sjeler som hver for seg prøver å finne sine egne strenger å spille på, vil Nerdrum-skolen virke fremmedgjørende, blokkerende og direkte ødeleggende på selvstendige studenter. Hvor ble det av han som malte «Mannen med gullhjelmen», som man lenge trodde var et av Rembrandts hovedverker? Sannsynligvis ble han ødelagt som selvstendig kunstner i mesterens dominerende nærver.

Det er ikke riktig at staten skal betale for et slikt privat prosjekt, som for det første har vist seg levedyktig på egen hånd, men som også vil fortrenge andre prosjekter. Hvis staten skal bidra med noe, bør den heller sørge for større innkjøp av Nerdrums og hans elevers arbeider, for i det minste å dokumentere dette fenomenet.

Bort fra Nerdrum

Kunststudenter som vil utvikle andre livsperspektiver enn de Nerdrum står for, bør snarest komme seg vekk fra hans læmmande dominans og ønske seg Jan Sæther som professor. For professorvalget er ikke bare et ja eller nei til Nerdrum. Det er vel så meget et valg av personen Jan Sæther, som står for livskvaliteter som er langt mer inkluderende, åpne og utforskende enn det man finner i Nerdrums noe grumsete skygge. Det er mye lettere å være nær sine uferdige, ubearbejdede impulser gjennom Sæthers veiledning. Man kan lettere diskutere åpent og fritt på egne premisser, hvilket er avgjørende i en lærerstudiosjon. Dialogen mellom ens eget indre og læreren der ute er noe Nerdrum aldri har fått til. Nerdrum fører usammenhengende monologer og er ikke åpen for en utprøvende dialog slik Sæther er. Det hjelper ikke hvor stor kunstner man er i møte med en elev hvis det ikke er elevens beste som skal utvikles. Med Nerdrum blir ut snudd på hodet. Dette er ikke bare tom pedagogikk, men dreier seg om menneskesyn og kunstsyn. Diskusjonen

om figurasjon kontra modernisme er i denne sammenheng bare en parentes og i prinsippet passé.

Kunstneren spiller så altfor ofte kloven i vårt samfunn, slik Nerdrum legger opp til gang på gang i mediene. Det kan være friskt, forunderlig og av og til viktig. Den rollen vil han helt sikkert klare å fortsette med. Men i møte med unge kunstnere er det viktig å kunne gi rom for deres eget alvor; deres egne spørsmål, usikkerhet og håp. Den dialogen er svært lite til stede i norsk kunsthistorie. Nerdrum og hans miljø vil helt sikkert bidra til å avstenge den – mens derimot Jan Sæther ikke bare er faglig dyktig og høyst kompetent til professorstillingen: Hans kunst- og livssyn gjør ham til nettopp riktig mann på riktig sted. Mer enn noen annen kan han bidra til å fordype debatten om hva kunst egentlig er – fri som han er fra Nerdrum-skole og lavmåls modernismedebatt. Han har fordypet seg i det klassiske maleri vel så grundig som Nerdrum, men på helt andre premisser.

Alkymistisk perspektiv

Her er vi ved noe vesentlig og enestående ved Jan Sæthers kvalitetskonjeksjoner: Han har i store deler av sin karriere vært opptatt av et alkymistisk perspektiv på kunsten. Alkymistenes mål var å fordype seg i livsprosessene og forvandlingen over gjennom blant annet forsøk med kjemiske forandringer. Det er dette miljø som ligger til grunn for moderne farmasi og kjemi, men også for utviklingen av grafiske teknikker og malerteknikker.

Det har vært en betydelig strømning i kulturen (kinesisk, arabisk, europeisk) fra før år 0 til det syttende, attende århundre. Rembrandt forsket selv ut fra slike perspektiver gjennom sin grafikk og sitt maleri. Den sorte olje som i så mange år var så avgjørende for Nerdrum og andre figurative maleres teknikk, var det Sæther som gjenoppdaget og introduserte.

Med dette prøver jeg å antyde at Sæther har et forhold til malerteknikken som er langt mer teoretisk historisk fundert enn Nerdrums mer personlig intuitive. Jeg tror at de som går inn i samtaler med Sæther, som åpner et større historisk og utprøvende rom rundt det man bedriver enn det mer impuls- og personavhengige som Nerdrum står for. Sæther er langt mer akademisk, analytisk og reflektert omkring sitt prosjekt og kan i større grad åpne elevens egne intuitive rom. Det er dette det figurative maleri egentlig dreier seg om, langt mer enn om man tegner en hånd. Å kunne formulere seg omkring de prosesser som skjer i møtet mellom kunstneren og objektet, både mentalt og teknisk – vil kunne åpne opp for helt nye dimensjoner ved forståelsen av det figurative maleri.

Gi Nerdrum St. Olavs-ordenen og en stor sal på Samtidsmuseet. Det vil være et passende plaster på såret etter 30 års trakassering. Men gi Jan Sæther professoratet hvis man ønsker det figurative miljø en seriøs fremtid her i landet.

DAG HOL

FRIBILLETT

Klukk fra en klikk

Med stadig større øyne har jeg stirret på det som skal være sommerens litteraturdebatt i Dagbladet. Den handler om en mann som har villet diskutere klikkdannelser i et yngre litterært miljø. Det er en debatt som helt til har vært ført over femseks heiser i avisen, men som allikevel har foregått i det stille. Man skulle ikke tro at slikt var mulig. For det første skulle man tro at en dagsavis, in casu en tabloid, nødig bragte lange oppslagsartikler i en debatt som nesten ikke angår noen, ikke avisens lesere, og knapt nok landets forfattere. For det annet skulle man tro at en slik debatt, når den først var kommet på trykk, i det minste ville ha fremkalt noe som kunne ligge en interesse, en slags leste-du-Dagbladet-igår-effekt, som oppstår ut av svært så lite, hvis en avis bare er heldig nok med måten den setter sin dagsorden på.

Noe slikt har ikke skjedd i dette tilfellet. Det kunne ikke skje. Det som skjedde, var derimot at Terje Holtet Larsen, en forfatter i startfasen, som har vært engasjert som kritiker og kommentator i Dagbladet, etter først å ha gjort en viss figur innenfor miljøet rundt tidskriftet Vagant, nå hadde fått lyst til å utfordre en klikkdannelse han selv må sies å ha vært en del av. Med utgangspunkt i et ellers ikke videre bemerket nummer av Den norske Lyrikklubbens blad holdt han seminarinnledning på Lillehammer om to forlagsredaktører, etpar kritikere og noen poeter som etter hans mening hadde bedrevet litteraturpolitisk kokkelmonke med hverandre. Samrøre heter det visst. Det lyder alvorlig. Så alvorlig at Dagbladet trykker deler av innlegget, hvorpå Linn Ullmann, også tidligere Vagant-redaktør, følger opp med intervjuer under overskriften «Klikk i egne rekker». Avisen er kanskje inne på noe der. Men fremdeles venter man på alvoret i saken. Hittil omfatter den forlagsredaktørene Johann Grip og Geir Gulliksen, kritikkerne Torunn Borge, Alf van der Hagen og Henning Hagerup, poeten Kristine Næss, Niels Fredrik Dahl og Rune Christensen, foruten Linn Ullmann og Terje Holtet Larsen selv, samt Tiden Norsk Forlag, Klassekampen, Vagant og Lyrikkmagasinet.

Det siste bør særlig en avisredaksjon kunne forstå. Hvilket behov Dagbladet har hatt for å overdimensjonere en nærmest privat barkangel i sine spalter, om noe som knapt er for mer enn nettopp en halv klikk å regne, er jeg ikke i stand til å vite. Dagbladet var en gang avisen som hadde sitt eget litterære miljø, hvis skribenter var toneangivende i kraft av seg selv og sine lesere. I kvalltativ forstand utgjorde de en klan, men neppe en klikk. Nå ser det ut som avisen ønsker å assosiere seg med en klikk som kan stimulere til avisdebatt, uten at avisen forstår at det dermed er klikken som får bruke Dagbladet til å like betydelig på avisens bekesting.

Hvilket behov Dagbladet har hatt for å overdimensjonere en nærmest privat barkangel i sine spalter, om noe som knapt er for mer enn nettopp en halv klikk å regne, er jeg ikke i stand til å vite. Dagbladet var en gang avisen som hadde sitt eget litterære miljø, hvis skribenter var toneangivende i kraft av seg selv og sine lesere. I kvalltativ forstand utgjorde de en klan, men neppe en klikk. Nå ser det ut som avisen ønsker å assosiere seg med en klikk som kan stimulere til avisdebatt, uten at avisen forstår at det dermed er klikken som får bruke Dagbladet til å like betydelig på avisens bekesting.

Hvilket behov Dagbladet har hatt for å overdimensjonere en nærmest privat barkangel i sine spalter, om noe som knapt er for mer enn nettopp en halv klikk å regne, er jeg ikke i stand til å vite. Dagbladet var en gang avisen som hadde sitt eget litterære miljø, hvis skribenter var toneangivende i kraft av seg selv og sine lesere. I kvalltativ forstand utgjorde de en klan, men neppe en klikk. Nå ser det ut som avisen ønsker å assosiere seg med en klikk som kan stimulere til avisdebatt, uten at avisen forstår at det dermed er klikken som får bruke Dagbladet til å like betydelig på avisens bekesting.

Hvilket behov Dagbladet har hatt for å overdimensjonere en nærmest privat barkangel i sine spalter, om noe som knapt er for mer enn nettopp en halv klikk å regne, er jeg ikke i stand til å vite. Dagbladet var en gang avisen som hadde sitt eget litterære miljø, hvis skribenter var toneangivende i kraft av seg selv og sine lesere. I kvalltativ forstand utgjorde de en klan, men neppe en klikk. Nå ser det ut som avisen ønsker å assosiere seg med en klikk som kan stimulere til avisdebatt, uten at avisen forstår at det dermed er klikken som får bruke Dagbladet til å like betydelig på avisens bekesting.